

Mááki

Yóáane nommá perai-náqá timá yímikaiye.

¹ Ítu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-watagoni áaimma mirá-imiye:

² weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáíya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáíye: “aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqamáapaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétéye, ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! wení aammá mamá arupú oro!’ ” titana agatáíye.

⁴ agatáinapoana Yóáane nommá perai-náqá kaqamáapaqa iréna tiráíye: “keráwáqtí áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqtí kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata

⁵ máqte-kayukama Yúríá-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáane máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táígoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aíbôqnaaboq urétaa táígoma uráunataae. urétaa maa-wái-táígóqtábámá mûtûqa tinaaépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáane nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye.

6 ááqibo Yóáane oótiraa-kakoni aúwaratima áyauqaraqa kúberena mi-kákóní áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámûkaraqa néwaimiye.

7 ááqibo wemá abarokáq tiráiyē: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéiyē. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópóqa wení aítauq-anaa-annae íma kanaaráq uwaénúnamiye.

8 kemá paá nokaráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíyē.” téna tiráiyē.

Îtuma nommá péqtuwe wení kanaa inayaba maqmá aónaraiye.

9 mi-kánáámá Îtuma iréna Náátárêtibake anón-awiqa Kááriribaqa iráitana Yóáane nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye.

10 pérakaitana Îtuma nopíkē kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Îtuni aúraqa atáitana aónaraiye.

11 wíyôkake aagómá tiráiyē: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakaune.” titana

12 aágoma páátákáá Îtuma kaqmáápaqa waqtukáiyē.

13 waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uraiye. máqe-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Îtuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Îtuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

14 ááqibo Yóáane kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráiyé:

15 “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa kéyabita wenôpaqa kéiyé. kéyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqqa kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táígon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá ítáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena

16 Kááriri-nokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqa abááóyanakoratama yíwîqa awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônopo noyááqtabama abáá kéoye.

17 kéoyana Ítuma tiráiyé: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí watáá-wataa timá yímiyata waayúkama ítéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyóye.”

18 titata yenákámá páátákáá kúqômman kéyuwetarata Ítuni anaaépaqa urááye.

19 uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwîqa Yêmitiyaa Yóááne iboán áwîqa Yébere. yemá nópí-káárébí kúqômman yarákuraitata amuqá kéyoraae.

20 kéowana Ítuma yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá weni káágóbégaraqa nópí-káárébí iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógáráq-nákómá

²¹ máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye.

²² timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyé. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa káyiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana wemá aapinaa-káyúkaráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápaa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyé.

²³ ááqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógaráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena

²⁴ aamá kabámarena tiráiyé: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtaáyábá nôraq kéono? emá arááq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. aítaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana

²⁵ Ítuma áá awáágurena tiráiyé: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!” titana

²⁶ kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye.

²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááé: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta

²⁸ Ítuqtabama watáá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááriri-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

29 urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae.

30 pékaitana Tááímonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana

31 wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye.

32 karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwîqmeta Ítunopaqa irááe.

33 iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana

34 Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkamá ítima-yimero!” titata páátí máqe-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyé.

35 ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamá itó-urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo

36 Tááímoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta

37 káoneta tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana

38 Ítuma tiráiyē: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna

39 máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyē.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

40 ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyē: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.” titana

41 Ítuma arummá kéitana ayáámma árúqtuwena ánékukuqa uréna tiráiyē: “tíkáiyē. atóbagaa!” titana

42 páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana

43 Ítuma akoqnáá umá timá ámikáiyē: “kóaa!”

44 waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátiyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náámeq-yaqtaaqa márû-amiyo! ámínatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.”

45 titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye. íurena kaqamáapaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

1 pááqya-kagaama púítana Ítuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye.

² máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áíkutaawana Ítuma watáá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata

³ aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe.

⁴ iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé.

⁵ kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata írúnóbáqá ôriq umá tágama itááwana yetí írúnóbáqá itaígómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, eni kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauwana ánataguraiye.” titata

⁶ ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta

⁷ maaráuma yúyánámmá itáraae: “nôraq itana mirá kėtiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá áminiye.”

⁸ itáawana Ítuma yetí yúyánámmá itárena tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitao?”

⁹ ááqibo min-áú-aráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaaqa atóbagiye’ túnana oyaaq

kéiyo? ááqibo 'itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo' túnanawaq oyaaq kéiyo? nóine tenanawáq mú oyaaq íniyô?

¹⁰ ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaaq marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyaaq anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.”

¹¹ téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaao ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaaol” titana

¹² itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “miráiq-tataaq íaonewaunataae.” téta tirááe.

Îtuma Aríbaemma ááyaraiye.

¹³ tewana Îtuma nokaayúkóní agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye.

¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayái-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Îtuma ááyaraiye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye.

¹⁵ kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayái-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayukagaraqa Îtuni anaaépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Îtugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae.

¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pératí-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana

17 Ítuma iténa tiráiyē: “karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama káyikaitana karí-nákómá wenamáa tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kényune.” téna tiráiyē.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

18 ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perái-nákóní iyápó-annae Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta ítama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nòraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?” tewana

19 Ítuma yawwéqma tiráiyē: “aaramá mayánî-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae.

20 káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe.

21 ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéiyē. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye.

22 keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápí íma atíme kéiyē. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táíq umáginíye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno.” téna tiráiyē.

Tabaatiyábámá

23 ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata

24 Pérati-wayukama tirááe: “aónaao! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátáárîqa kéoo?” tewana

25 Ítu tiráíye: “íyaq ítáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana

26 Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráíye. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímîtata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamáa kanaaráqá kénaiye.” téna

27-28 Ítu tiráíye: “Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáíye. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráíye.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

1 móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáámma ayákagitana máqe-uráíye.

2 ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáámma atóbamakainatama aamá amínéeta.

3 Ítuma ayáán ayákagurai-naqa timá ámikáíye: “maabáqá iyo!” téna

4 waayúkayabama ítama yimónaráíye: “ááqibo Tabaatiráqá áwâqnaa ínana kanaarárábiyo? táígoni

ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikaae.

⁵ Ítiraawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáamma arúqtuwaaol!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiyee.

⁶ uráitata Pérti-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érótni-wayukagaraqa áikuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááririnokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe.

⁸ Kááriribake Yúriabake Yérútáárebake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Táayabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqteqtataariq Ítuma kéi-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe.

⁹ waabámmá taíbaq áikumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama timá yímikaiye: “nópi-káaré yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe.

¹⁰ netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa ínéta urááe.

¹¹ ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta

aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.” tewana

¹² áá yiwáágurena “pááti mááro!” titata wenáaiqtabama Ítima-yiminewana tiráíye.

Îtuma weni iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe.

¹⁴ tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráíye: “tiké mánoe. ké timá tímênaq watáá-wataa aabarokáqá mó-tinoe.

¹⁵ kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyaraiye.

¹⁶ yááyai-kayukati yíwîqa maaráuma wáíye. Tááímoni aúgen-awiqa ámikena Pítaa téna yaráíye.

¹⁷ Yêmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awiqa yímikena Póáánêti yaráitana maan-áwíkóni áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye.

¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tóamáati ááyarena Yêmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba watáá-wataa tin-náqá ááyarena

¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiye. yááyarena

²⁰ Îtuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Îtuqtabama kêteta “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Îtuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye.

21 Ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá a ún-ááímmá kéíye.” téta iréta áwîqme ínéta irááe.

22 Yérútáárebake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení a únobaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóní aboágáráqá wemá maqné-kútí-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata

23 Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamáárîq kanaaráq kéwaqtuwaiyo?

24 ááqibo móra-marukoma yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóní waayúkama paá íma mánibo ánataginoe.

25 miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááíqa íyana mín-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe.

26 keqnáámmá Tááqtaama wenamáárîq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye.

27 waayúkama imaamu-nákóní naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóní aboámá yáqtoqma ánnáma ámîqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye.

28 árainma kétima-timune. taákaqa máráro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awiqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye.

29 ááqibo waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágótábámá áwîqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaaq paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. mín-nákóní negígómá paá wáinana máqte-

kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráiyé.

³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáiyé” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípi tiráiyé.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae.

³² yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana

³³ Ítuma tiráiyé: “ketinó náawabiyo? ketíbâkoutaa náayubiyo?” téna

³⁴ maraq máe-kayukama karáqma kéyimonena tiráiyé: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo

³⁵ Áánûqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketimanaaqa ketinóma miyé.” téna tiráiyé.

4

ayummá ubín-nákóní waéqma itai-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárébi nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae.

² ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itai-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráiyé:

³ “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana kóurena

4 ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitana numagómá yama narááe.

5 yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana

6 ááqibo ánûqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye.

7 yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyee.

8 tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáiyee.” téna tiráiyee:

9 “ááqibo aáqa wái-nakoma itaíno!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

10 ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itaí-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráiyee:

11 “keráwáqá kenamáa Áánûqtuni márûqtabama waéqma itaí-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itaí-áípi íma kéitaawana

12 Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae.

aónáíq-aonaiq kéeta íaonanoe.

itaíq-itaiq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógaráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-
yátáápikekáráqá waeráné oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-
yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa
únnae.’ ”
téna tiráiyé.

*Ítuma ayummá ubín-nákóní aúpáq-wátáágón
áaimma timá yímikaiye.*

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáábaq
tiráuna waéqma itaí-áímmá íyaq kéitaa? ááqibo
íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itaí-
áímmá itánô? íma itéqa íma itánóe.” téna tiráiyé:
“maami waéqma itaí-áíkkóní áaimma miráuma
wáiyé.

¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama
ayukáá iyaabítaa kéiyé.

¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama
kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama
numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni
wátáama moyámmá kémayaiye.

¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni
wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta
kéitaae.

¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta
uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata
waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama
páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbô kégaitata
yinaaemma kéumayikaae.

¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta
Áánûqtuni wátáama kéiteta

¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-
yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtamma
oótakaraqa keyikaipoata kéqokeq-yaqtaaqa

kéyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáiyé.

²⁰ ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtoakaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé.

iramá kúraqma táqaniye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye.

²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataaqaq ómmá kamá yupayo ínata aónanoe.

²³ aáqqa wáina-nakoma itáino!” téna tiráiyé:

²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe.

²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana weni kéqokeq-yataaqa káqo-wama mayániye.” téna tiráiyé.

kéitorain-ayukoni waéqma itái-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéimaruqa nóikaa-maruraq wáiyó? maaráuma wáiyé. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqa uréna ayúkóni óq-mayaima íkemayaiye.

²⁷ nokáámma waguréna wágááma itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyó?

²⁸ maragómá wenamáárîq áwáqnaa itana karaa-qtataáqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árûma kéutena anaaékaqa anómma

aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáq kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye.

²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye.” téna tiráiyé.

pááqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéimaruqa nóikaa-maruqa wáiyó? minnáyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnô?

³¹ maará kéiyé. pááqyan-ayumma marabí ukáitana

³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá íréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéimaruqa miraráá kéena wenôpaqa mirá kéiyé.”

³³ téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itai-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama ítáawanama wemá timá yímikaiye.

³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itai-áíkóni áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwáágoma ánataraiye.

³⁵ aabaúmá karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyé: “meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataae!” titata

³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Ítugaraqa nópi-káarébi péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqté urááe. kégowana

³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo

38 Ítuma nópí-kárégóní ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáutureka tirááe: “tirááatinako, kúpuyunataama arummá íyaq kéiyó?” tewana

39 itó-urena nokóqtábámá tiráiyé: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana

40 Ítuma tiráiyé: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaaó? íyaq tágaguraiyo?” titana

41 yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

5

Ítuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

1 nokaayúkóní meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátínêti-marukaqa irááe.

2 irááwana Ítuma nópí-káárébíké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna

3 máátíq-máatipaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiye.

4 ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye.

5 wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááriq kégaraiye.

6 ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna

7 akoqnáá-aagaraqa tiráiyee: “Ítuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utáimanikoma máiyee. kemmá nóna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!”

8 miráuma kítitana Ítuma tiráiyee: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubaa!

9 enáwîqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwîqa Waabámáunatae.” téna

10 tiráiyee: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitae ítaa timátikao!” titana

11 taíbaq-poma anuraqá kénaawana

12 wemá tiráiyee: “timá tíminataa mi-pógóní íyaqnobaqa pékonunatae.” titana

13 Ítuma tiráiyee: “pékoro!” titata yáubareta pógoni íyaqnobaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áíyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nopí péketa pukurááe. pukurááwata

14 pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe.

15 Ítunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye.

16 ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata

17 Ítumma timá ámikaae: “ketáái timáápake kóaaol!” tewana

18 Ítuma nópí-káárebí kéberaitata kuti-áágógaráq máqe-urai-nakoma tiráiyee: “etê kóonaare.” titana

19 Ítu tiráiyee: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaaol! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataaqtaba timá yímiyo! wemá íráqôniq úmákaitaba timá yímiyo!” titana

20 kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyee.

pukuráin-inaaruma awátumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

21 ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áíkutaee.

22 áíkutaawana móra-nakoma Yááírati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonenama arupi yauwaguréna

23 tiráiyee: “ketiyáámûkoma kúpukiye. emá ayáánapo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana

24 wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áíkutaawana

25 móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana

26 netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa iyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáíq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye.

27 ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoru-paráá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá ítaraíye:

28 “Ítuni unáákáqtômma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtômma ánêkukuqa uráitana

29 naægómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraíye.

30 Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráíye: “náawa ketí unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráíyo?” titata

31 wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayoru-pamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráíyo?’ ” tewana

32 Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana

33 aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qaqtaaqqa Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráíye:

34 “ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érakaraiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye.”

35 kêtitata waayúkama Yááíratini naaópake iréta timá ámikaae: “enayáámûkoma pukuráíye. aúba-naqtaba ibáqyuwaaó téq timá ámiyo.” tewana

36 Ítuma yetí watáama ibáqyukena tiráíye: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!”

37 téna tébakaq-wayukayabama tiráíye: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae.

38 kóureta aapinaa-nááópáke anó-nakoni

naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae.

³⁹ naaúpaqa pékena tiráiyé: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata ibiqá yáráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyé.” titata

⁴⁰ waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiyé: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta

⁴¹ wení ayáákaqa yáqtokena tiráiyé: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóní áaimma miráuma kétéy: “inaarúgô, ké kétupo itóaa!”

⁴² titana itó-urena uréire uráiyé. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata

⁴³ Ítu akoqnáá umá tiráiyé: “waayúkama ítima-yimero.” téna timá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiyé.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaae wakááe.

² ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá itáawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyó? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyó? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaio?”

3 wemá káámûqtaa-naqiye. Máríani áanikoe. wenábâkon áwîqa Yêmiti Yóteti Yúqtaati Tááimonigaraq wáíye. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áá awááguraawana

4 Ítuma tiráíye: “Áánûqtuni wataá-wataa-nakon áwîqa máqte-mapapa anómma uwíniye. ááqibo wenamáapaqa wení wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkapa anómma íma kéuwiye.”

5 téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye.

6 ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítáraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaeáq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye.

7 wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaamumá yímikena

8 tiráíye: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamáama unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro!

9 maqné-áítáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna

10 timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero.

11 ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí wátáama íma itétama mi-márágóní kaítôgomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.”

12 titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápíké waerááro!” téta

13 taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kárí-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá perai-nákómá náarabi umá pukáimiye.

14 maannááyaba Érôti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwîqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáane nommá perai-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyé.” tewata

15 yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá wataá-wataa-naqa máiyé.” tewana

16 Érôti ítarena tiráiyé: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.”

17 téna aáqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama naayóbáqá timáyímikaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiyé. Érôtini ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Érôti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba

18 Yóáane naayóbáqá tiráiyé: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaa!”

19 miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiyé. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye.

20 Érôti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááítábámá ítaraitana aokaq-naré téna

ítaraiipoana Éróti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye.

²¹ mi táoqa Éróti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana

²² Erótiatini ayáámûkoma imá yamáyíkaitana Éróti amuqá marakéna tiráiyé:

²³ “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkâuna-yataaqtaba tinaqa aúkâapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana

²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yauwéqma tiráiyé: “Yóáane nommá perái-nákóní aqnóné.” titana

²⁵ ayáámûkoma páátákáá kóéna Éróti máipaqa iréna ítama aónena tiráiyé: “Yóáane nommá perái-nákóní aqnómmá táápepi timíyábá kétikaiye.” titana

²⁶ Éróti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí téna

²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena

²⁸ táápepi mamé iréna inaarúgómmá má ámikaitana inaarúgómmá anóamma ámikaiye.

²⁹ miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítátuweta iréta arááq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Éróti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóáane pukáipike itó-uraiye.”

téna tiráiyé.

Îtuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

30 Îtuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniḡ aráátababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae.

31 ááqibo taíbaq-wayukama kéywata Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráḡ naráámiye. íma narááwana Îtuma iyápó-annama timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúntae. keráwáqá aagaq-naagáḡ téḡ mikáḡ aagaínoe.” titata

32 nópí-káárébi yenamáa Îtugaraq kaqamáapaqa kóuraae.

33 ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqamáapaqa irááe.

34 Îtuma nópí-káárébké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápínáámmá kétima-yimiye.

35 aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqamáapapoana

36 emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márûpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana

37 Îtu tiráiyé: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tíyááká-wáyúká aiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana

³⁸ Îtuma tiráiyee: “yammá nôraq umá wáiyoo? ko aónaarol!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.”

³⁹ tewana Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata

⁴⁰ aramá máqé-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqé-uraae.

⁴¹ mááwana Îtuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tikáiyee” tiráiyee. tiréna yammá kíqtíraq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáíkaraq umá yímikaiye.

⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímûqa yaitata

⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aiqma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíqturaae.

⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Îtuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵ natúwáawana Îtuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópi-káárébi Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyee.

⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyee.

47 enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópí-káárébí nokaayúkóní aúkáapimma mááwana Ítuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uraiye.

48 uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópí-káárébí íma kanaarác kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana

49-50 yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyé: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna

51 nópí-káárébí yetê pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguraiye. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taitawaa kéiyé.

52 yakaq awaaméqá in-ááímmá íkéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráiyé.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

53 nokaayúkóní meran-ábápác-ágínáúpácá iréta mararácá Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópí-káárémá ánnáraqa kútaae.

54 nópí-káárébíké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta ítaraae.

55 ítareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyukámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe.

56 máqte-mapapa Ítuma uréire uráipaqa naa-márûkaqa yópácá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyukámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtôraqa karí-wáyukámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánêkuyowana yetí karímá éqyíkaitata atóbaguraae.

7

aítaubikoni aapinaammá

¹ Périati-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áíkutaae.

² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae.

³ ááqibo Périati-wayukagaraqa máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye.

⁴ keqnaámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táapeqa tete iyábá nawimmá tete iyábá taawemá tete iyábá kéqokeq-yaqtaaqqa tete iyábá miráuma tete kéoe.

⁵ miráitata Périati-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yauwéqma tiráiyee:

⁶ “Áítáiya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyee.

Áánûqtu kėtiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápiké kétiraatewaq yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa
kanaaráq íniye.”

téna agatáitata

⁸ Ítuma tiráiyé: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-
qtataaqa keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni
maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna tiráiyé:

⁹ “keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta
Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae.

¹⁰ naayóbáqá Móteti tiráiyé. ‘enabommá
enanókaraqa kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo!
kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo móra-nakoma
wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma
tínanama arááqqa ikamínana puíniye.’ tiráitaq

¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wen-
aboqtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá
íma kanaaráq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-
yaqtaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma
mirá wáiyé Áánûqtunnae.’ mirá ténama

¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye.

¹³ keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí
aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wái-
qtátáárîqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyé.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá
yímikena tiráiyé: “ítáaro!

¹⁵ máqte-qtataaqa arunóbáqá koínama íma
kanaaráq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena
yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyé.

¹⁶ taáqa wáinaaqa ítáaro!” tiréna

17 waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yauwéqma tiráiyé:

18 “tébakaq íma ítáane umá íyaq keráwáqá ítaraao?

19 ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kényutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyé: “máqtemma nai-yáqtááqá kanaaráq nánœ.”

20 móragaraqa tiráiyé: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá kényiraatiye.

21 aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákáríq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena

22 aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaqa wáítana kaaqaari kétena negigómá kéena kéwakarena áwíqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen

23 maami-kútí-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiyé.

aaragóni arupi itaígómá

24 Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye.

25 móra-inikoni ayáámûkoma kuti-áágógaráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aípaq aguráiyé.

26 min-íníkomá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tírîabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa

aráiye: “ketiyáámûkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaaao!” titana Ítuma tiráiyee:

27 “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiye.” téna tiráiyee min-íníkmá tiráiyee:

28 “téna. ááqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” titana

29 Ítuma tiráiyee: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámûkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaaao!” titana

30 wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá wai-yááréráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

31 Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááririnokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráiyee.

32 iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá íkéitena íma arupú umá kítitata egaamá arááe: “ayáánapo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana

33 Ítuma wegáráqá waabápike awíqme kóurena ayáán-amama min-aíbóq-nákóní áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábîraq ánêkukena

34 wiyôkaqa aónarena karagíkaráqá yumákáraiye: “yarótáyakaa!” wemá Ááramê-aipike tiréna “íbaqta” tiráiyee. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakao.

35 tiráitana páátákáá min-nákóní ááraramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye.

36 miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaiqtabama Ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata

37 máqte-kayukama Ítáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataqa katekoîq kéiyé. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

1 pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaee. áíkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráiyé:

2 “maa-káyúkáyábámá tirumma kéumayikaunaboata keté kaumo-yúpáámá máqé-ureta aáwaqa íkénaawaqa

3 kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa keyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe.” titata

4 wení iyápó-annama tirááe: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana

5 Ítu tiráiyé: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma

6 tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí

Áánûqtuqtabama amuqá makéna “tíkáiye” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae.

⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiye” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yímero!” titata yímikaae. yímikaawata

⁸ máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráiye. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata

⁹ iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápí aíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!”

¹⁰ timátuwena nópí-káárébí iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: “wíyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana

¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráiye: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna

¹³ yeqtôpake yiyuwé kóurena nópí-káárébí móragaraqa pékena yanaapáq agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Érótni yammá itoraí-yáqtááqá

¹⁴⁻¹⁵ Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópí-káárébí wáqe-uraitana Ítu tiráiye: “keráwáqá Pérati-waayukati

yammá itoraí-yátáákáraq Êrôtini yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata

¹⁶ minnáyaba wataá-wataa yé-íyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétiyo? yammá íma wáitana mirá kétiye.” tewana Ítu yetí wataáyabama ítarena

¹⁷ tiráiye: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama wataá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo?

¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaao? tááraramma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo?

¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyíkarauo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe:

²⁰ “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkarauata nôraq umá unáápí abûpuma aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe. tewana

²¹ Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyo?” téna tiráiye.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwîqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” téwana

²³ Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwîqme kóurena aúrapi wiráátima wiqmakéna ayáánapo ánêkukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana

24 min-nákómá káonena tiráiyé: “kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana

25 Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama

26 Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétéye.

27 ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaríá Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe:

28 “yaímma kétéé emá Yóáane nommá pérakarainakoe kétéwata yaímma emá Iráíya máane téta kétéé. tébakaqa emá Áánûqtuni watáá-wataa-nakomone kétéé.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye:

29 “keráwáqá nóine kétéo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni aúyánámmá Metáíya máane.” titana

30 Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puínîtabagaraq timá yímikaiye.

31 Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kényiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa

aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tikamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.”

³² miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Ítumma áwîqme nékaqa mó áá awáágitana

³³ ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánûqtuni aúyánámíbo!”

³⁴ timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtábá kéyuwenawaq wení máárîpuma múte kémayena tinaaé mamé yíno!

³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye.

³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq ínáyô?

³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyánîq ínáyô?

³⁸ ketí watáayabama íbêqa kebó-yúpáaráqá keqtábá agaemá ínaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

1 tiráiyē: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánûtuma kawáá kái-kanaama akoqnáágaraga yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma káqowaraa aúkéna tágaguraiyē.

2 abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yémitigaraqa Yóáanekaraqa yíwíqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata

3 wení unáákáqtôma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné.

4 mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana

5 Pítaa tiráiyē: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqôniq káinataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáé. mórama Mótetinnæ. mórama Iráíyanna tarôq onúnatae.” titana

6 yáaqa karáitata Pítaa tînîn-aimma íma Ítaraiipoana mirá-tiraiyē.

7 ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyē: “tíkái-ketaanikoma máiyē. máinaraq wenáama ítáaro!”

8 yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónaraae.

9 anuraké kukááwana Ítuma timá yímikaiyē: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama Ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike

awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yímero!”
titata

¹⁰ wenáama ítareta kaqtó uréta ááqibo
maannáyaba watáá-wataa tirááe: “pukuráipike
awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta

¹¹ Ítumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá
kétee ‘Iráíya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá
kéteo!” titana

¹² Ítuma yauwéqma tiráíye: “Iráíya áqnáabaqa
kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéíye. ááqibo
nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni
agamátán-áípi mirá kétiyo? ‘wemá anón-
aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma
ánatainoe.’

¹³ titaqá kemá kétima-timune. Iráíya wágáábaqa
iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni
agamátán-áípi tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae
yíkái-qtataariq wekáq urááe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma kuti-áágógaráq-íyápómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata
anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áíkutaawata
yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-
annagaraqa aagaren áimma kétéwata

¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta
uyaaté uréta agoyáá umákaraae.

¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiye:
“nóiqtabama yegaráqá aagaren áimma kéteo?”
titana

¹⁷ waabápíké móra-nakoma tiráíye: “yirááti-nako,
ketáanikoma enôpaqa áwîqme uráunana wení arupi
kuti-áágómá máitana aamá íketitana

18 kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiyé. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaaráq íma waqtukááe.’ titana

19 Ítu tiráiyé: “íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqtê mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tîbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúnô? iyápóma áwîqme kekáqá yero!” titata

20 iyápóma áwîqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyé.

21 Ítu wenaboámmá ítama aónaraiye: “nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?” titana aboámá yauwéqma tiráiyé: “pááqyan-iyapoma máikakene.

22 taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaaráq énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana

23 Ítu tiráiyé: “náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye.” titana

24 aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: “kemá tirupi kéitauo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!” titana

25 Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áíkutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyé: “aíbôqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaa! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana

26 wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana

aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguraiye. yáubaraitana iyápóma pukurénaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe: “pukuráiyel!” tewana

²⁷ Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uraiye.

²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: “nôraq itatáá ketáámá íma kanaaráq waqtukáunataabiyo?” tewana

²⁹ tiráiyel: “nunamunápó maa-wáín-áágómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaaráq waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráiyel.

Ítuma móragaraq wení pukígóqtábámá tiráiyel.

³⁰ mikáké kóureta Kááribabaqá kégowata waayúkama itanéowana Ítuma itaíyábá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyel:

³¹ “Waayúka-Araqa yáqtoqma áwîqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-iniye.” titata

³² wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyel?

³³ Kápéranabaqá iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta wataá-wataa tirááo?” titata

³⁴ timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq íyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana

³⁵ Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-íyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyel: “ítáaro! áqnáabatata akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnémá auráino!” tiréna

³⁶ iyápóma áwîqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé:

³⁷ “móra-nakoma kebóana maaráá-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamá íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabírakane íniye.” téna tiráiyé.

namurommá íma maénama aanábómá máiyé.

³⁸ Yóáane Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwîqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa timá ámikaunatae ‘éqaaol! ímira-uwo!’ tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê íma máitataboataa mirá-tiraunatae.” tewana

³⁹ Ítu tiráiyé: “ímira timá áméro! ‘éqaaol! ítero! ááqibo ketíwîqa yáinapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tíniye.

⁴⁰ ááqibo íma namuroîq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye.

⁴¹ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena timénama wení íráqô-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiyé.

Ítun anaáé waráí-yátááqá mamá taítawaa kéiyé.

⁴² Ítu tiráiyé: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóní ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minnâ kateko umá íni ááqibo iyápóma

tinaaépaqa yuwáne ínanama mú mikákáá táígoma íniye.

⁴³ ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma aráráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqômma keráwáqá tágagurai-marukaqa wínóe. kaayaq-áyáákáráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá

⁴⁴ irabí wínóe.

⁴⁵⁻⁴⁶ ááqibo aítaukoma táí-apima áwîqmena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa títaiuqa aráráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqômma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áitáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína puíbáqá wínóe.

⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánûqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqômma yínéqa kaayaq-áurákáráqá márú mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínóe.

⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatainana irágómá íma kama ánataniye.

⁴⁹ úmá irabí agatuwáinana anaaékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. mórai q umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye.

⁵⁰ ááqibo úmá ikaa q kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaa qá íma t́nanama ńoinapo ḿoragaraqa átê ínáyô? miráuma tirupí úmá-úŕáá-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráiyé.

ánáakoma ayuwaíyábámá Ítuma timá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata

² tébakaq Péрати-wayukama wenôpaqa iréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi yaaguyabí-áipí awaaikómá wenánáakoma kanaaráq ayuwáníyô?” tewana

³ Ítu ítama aónarena tiráiyé: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata

⁴ yé tirááe: “Móteti tiráiyé. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.’” tewana

⁵ Ítu tiráiyé: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana

⁶ áqnáabaqa Áánûqtu ímira-uraiye. Áánûqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé.

⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama

⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye.

⁹ ááqibo Áánûqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata

¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana

¹¹ wemá tiráiyé: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákarena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye.

12 keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráiyé.

Îtuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

13 ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Îtunopaqa ánêkuku íkáae téta irááwata Îtuni iyápó-annama áá yiwááguraawana

14 Îtuma aónaimma áyámma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miraráá umá iyápógoni márûqa wáiyé.

15 túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni wataáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna

16 iyápóma yirákema iyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

17 kégoitana móra-nakoma uyááténa Îtunopaqa marabí araayutaúma aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?” titana

18 Îtu tiráiyé: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu we-namáa íráqômma máena kéiyé.

19 emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! íyamakao! waayúka ikámma puyónabo! íikamuwo!

moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yíwîqa múte yauyuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana

20 anó-nako tiráíye: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana

21 Ítu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráíye: “kímora-yataaqa írutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana

22 mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye.

23 kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme iré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagaráqá kóiniye.” titata

24 iyápó-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráíye:

25 “oótiraa-kakoma (káámo) waigóní-aapi péránéna iníkáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániye.” titana

26 yáaqa ôriq kégaitata tirááe: “náawa kanaaráq peráníyô?” tewana

27 Ítuma karáqma káonena tiráíye: “ááqibo umaa-yátááqá waayúkama íma kanaaráqá ínana Áánûqtu kanaaráq íniye.” titana

28 Pítáa tiráíye: “ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana

29 tiráiyē: “ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánenama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókáráq yuqmá ánatatuwenama

30 móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútaáma ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútaáma aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aîkaraqa mayániye. mayéna anaaéka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye.

31 íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyē.

32 aapaqá máeta Yúrútaárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa keyewana yáaqa ôriq umá karáiyē. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenópaqa yáárena máqtemma yínê-qtataqa timá yímikaiye:

33 “aónaaro! Yérútaárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágáráqá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa ítai-wayukama yimíyata

34 weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiyē.

Yêmitiyaa Yóáaneti Ítama aónaigoma

35 Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyé:

36 “tikái-yátááqá nôraq umátikanuno?” titata

37 tirááye: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá maraq máyaakae. meran-áúkápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátáráq maraq máyaakae.” teyana

38 tiráiyé: “ítama aónáaya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata

39 tirááye: “kanaaráqá mirá-oyuye.” téyana tiráiyé: “keqnáámmá kinnamo naúna-yataaqa náyóye. kinnamo peraúna-yataaqa peráyóye.

40 ááqibo ketukápáqá kemá íma kanaaráqá ‘maraq máékaol’ tenúne. Áánuqtu wenamáa maannáyaba tíniye.” titata

41 tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata

42 Ítu yááyarena tiráiyé: “aa ítai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náápaakaraqa imaamugáráq-áímmá kétépoaq

43 keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno!

44 mú mikákáá áqnáemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno!

45 Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamáárîq uyéna yawwéqma meyanîq inéna kukáiyé.” téna

tiráiye.

Îtuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana

⁴⁷ Náátárêtibake Îtuma kényataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiye: “Îtuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaa!” titana

⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiye: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaa!” titana

⁴⁹ Îtuma paá máena tiráiye: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaa!” tewana

⁵⁰ unáákáqtôma ámuraake kabe-kabe umá káyutuvena itó-uma Îtunopaqa iráitana

⁵¹ Îtuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiye: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana

⁵² “kóaa!” téna tiráiye: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Îtuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Îtuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

¹ ááqibo Yérútáárebaq waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana

Îtuma kaayaq-íyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye:

² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-árááqá ayúqma áwîqme yekaa!

³ ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata

⁴ yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata

⁵ tébakaq-wayukama Ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-árááqá káyuboyo?” tewata

⁶ Îtuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe.

⁷ oóti-araaqa Îtunopaqa áwîqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraaqa akéta Îtuma ámûraaqa kéuyataitata

⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ángaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínîtaba mirá-umakaraae.

⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáana yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwîkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye.

¹⁰ Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwîkaq wení yabi-í-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íráqônîq umákaao! ya-matiyuwaa!” mirá-timatuwaawana

¹¹ Îtuma Yérútáárebaq utáiyé. anó-monoq-naupaqa

pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Îtuma arammá íma wáí-qtagama áá awááguraiye.

¹² aaq iraráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Îtumma áa-yaitana

¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye.

¹⁴ Îtuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyaíno! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!” titata wení iyápó-annama ítaraae.

Îtuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Îtuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Îtuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye.

¹⁶ máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe.

¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áípi agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkagoní naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’” titata

¹⁸ uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta Îtuma ikamíyábá téite

urááe. ááqibo waabámma máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiyee.

¹⁹ ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáábake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóní wátáagoni áaimma

²⁰ aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mûtûqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana

²¹ Pítáa aákaqa mákena tiráiyee: “yirááti-nako! aónaao! emá áá awááguraana-yama aayákaguraiye.” titaana

²² Ítu tiráiyee: “itaao! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama

²³ maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópí pékaao!’ tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama wenáimma pááq ínîn-aikoma mirá-umakaniye.

²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe.

²⁵ ááqibo nunamummá kėtiyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa tíyámma kéinaqa tíyámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánûqtu kerawáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye.

²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama kerawáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma wení náápaaqtabama timá yímikaiye.

27 Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenôpaqa iréta

28 Ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátáárîqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana

29 Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqá kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaa kemá nói-naapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune.

30 timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaa?” titata

31 yenamáárîq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanataámá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ tínataa

32 ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanataámá waayúkama íyako táíq kénata yé máqtemma Yóáaneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkaiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata

33 Ítumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráiyee: “mórai q umá kemá ketí náápaaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiyee.

12

uqtékáán-áráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itai-áímmá

1 timátuwena waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-aráqtómmá yoq-makéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana

2 arammá ábûma kaitana kuqtí-kánááráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé kóuraiye.

3 kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye.

4 ááqibo yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo

5 yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáíye. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe.

6 ááqibo yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá aúyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá irêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata

7 yabi-í-wáyúkámá tirááe: ‘minná yókóní aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta

8 ikámôwana púitata arááq-auma yónaumepeqa yaúma iyaabótukaae.

9 ááqibo yókóní aboámá nôraq ínáyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yikaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye.” ááqibo téna

10 Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áipí íyaq yoráutaa? mirá kétiye.

‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

11 maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq átê kéiyé.’ ”

titata

12 anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

13 tébakaq Péрати-wayukama Éróhini waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe.

14 wenôpaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnataabiyo?’ ” tewana

15 aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?” téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyé: “nôraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata

16 maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaqa náawani amammá áwîkaraqa wáiyó?”

titata yauwéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakonae.” tewana

17 Ítuma tiráíye: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáíye.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráíye.

18 tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Ítumma ítama aónareta tirááe:

19 “yirááti-nako, Móteti aúbama agamátíkarena tiráíye. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánaakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!’ ááqíye téna

20 móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráíye.

21 pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráíye.

22 tébakaq-watama keqnáánîq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-íníkómá pukuráíye.

23 pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!” tewana

24 Ítu yawwéqma tiráiyē: “keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áánuqtuni akoqnáágoma íma ítaraae.

25 ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe.

26 ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. ‘kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati manikómá máune.’ téna

27 wemá íma pukurái-kayukagoni manikómá máibo wemá paá mái-kayukagoni manikómá máiyē. keráwáqá arábaguraaē.” téna Ítuma tiráiyē.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

28 móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraiye. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana

29 Ítu tiráiyē: “minnáma Ítíráaeo-wayukaa! itáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamáa anómma utáinakoma máiyē.

30 Áánûqtu keráwáqtí manikóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekararaqa weqtábámá tuyánámmá itaiyana tikaíno!” maanná áqnáaen-aare-aimma

31 ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábaráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áíkarátámá mú mikákáámmá

wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáíye.” titana

³² aapinaa-nákómá tiráíye: “yirááti-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánûqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máíye.

³³ máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnáágogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamááríq akáiniq umá minnýaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraíye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámînanama maannâ maqné-yátáápóana maaminnýaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraíye.” titana

³⁴ Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráíye: “emá Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraíye.

³⁵ monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraíye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe’? kétéwana

³⁶ ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráíye!

‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao!

maínaq ení namurommá enáitaukaqa akánúne.’

³⁷ keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráíye. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.*

waabámmá anómma áíkuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae.

38 ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtogaraqa uréire íyábá kényikainata meyánîq í-márúpáqá kaayonéma umáyîkaayaba kényikainata

39 aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoqa kémayeta

40 keqtoq-nóínítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraqa íniye.” téna tiráiyé.

keqtoq-íníkóní ámikai-qaqtaaqqa

41 monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana

42 ááqibo móra-keqtoq-inikoma iréna kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana

43 Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-íníkómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata

44 tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikena máqte-qaqtaaqqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiyé.

13

anó-monoq-namma yawítíginigtaba timá yímikaiye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqôniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqôniq kéiyé.” titana

² Ítu tiráiyé: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítíginana máqten-oqtakoma yawítíma okaq-okaqa iyaabóginana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráiyé.

táigo-kanaama aikaraqa yíniye.

³ Ítuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta ítama aónaraae:

⁴ “nói-taoraq mi-kánáámá pááq íníyô? nóin-awaameqyataaraq pááq íníyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana

⁵ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo!

⁶ taíbaq-wayukama iréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq iréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe.

⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínîmanibo mi-kánáámá maramá ánatai-kanaama íma pááq uráiyé.

⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqá kéumayikaiyata móra-marukaq anónakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa márûma kéyinana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna iníkáá íniye.

⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa timínoe. aapinaanáúpáqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwîkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata mirá-inoe.

¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe.

¹¹ ááqibo ánnama timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaaékaqa keqtúyánápikén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timina-aimma tînóe.

¹² mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápóma kutarurîq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutarurîq ínopoata yetinóboyuma yíkaminoe.

¹³ miráiyata ketíwîqtababoata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwîkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráiyé.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ óq-aimma tiráiyé: “kabiramá táígyun ínna-yataakoma pááq ínanama yawitíniye. aónáiyana mibáq íma waínabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráiyé:

“aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro!

15 ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino.

16 ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yauwéqma unáákáqtôma ko mayéna paá kóino!

17 mi-túpáaráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aítq-yaqtaaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye.

18 ááqibo yaugiq kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwu!’ tíyana márû mikákáá íniye.

19 ááqibo mi-táigó-kánáámá mú mikákáá táigoma ínana ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uraiye. ke-qnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye.

20 ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákarena wení awaaméq-wáyúkáytabámá timáyíkaraiye.” téna tiráiyé.

21 Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao!

22 taíbaq kaaqaari-Métáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaaráq ínéta ínóe.

23 ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. ítáaro!” téna tiráiyé.

24 Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaayabama

“ááqibo táigo-kanaama aíqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúma kumayuqá aukéna wíyômma móragaraqa íma tágaginana

25 wiyóqa wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma popoq umáginíye.

26 umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíníye.

27 kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóní aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe.

28 yaagómá aapinaammá yiráátínata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae.

29 móraiq uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókárîq íniye.

30 ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe.

31 wíyôkaraqa maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóní aabaúma máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta ikéitaae.

³² Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo aabaúamá nôraq umá mi-kánáámá ínáyô? nói-kagaama ínáyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye.

³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro!

³⁴ miráaraa umá wáiyel móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiyel.

³⁵ keráwáqá keqnááammá karáqtuwe máaro! naakóni aboámá nói-tupaawaq yínáyô? énaikaraq yínáyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yínáyô? íraqma tágaina-kanaararaq yínáyô? íma ítaraapoana

³⁶ páátákáá yínibo wagobo!

³⁷ ké kétima-timune. keqnááammá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ téna tiráiyel.

14

Ítumma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítumma aúpáq yáqtoqma arááqa ikaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe.

² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááiqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaaráq ónúntae.” téta tirááe.

Îtumma Béqtanibaqa matawékaraga péraakaraiye.

³ Îtuma Tááimoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékena anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukena Îtuni aqnókáqá atíma péraakaraitata

⁴ tébakaq-wayukama íyámma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma péraakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma kéyimenawaq meyámmá matáíyo?”

⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaarác yiminé iné.” téta áá awááguraawana

⁶ Îtuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awááguraa? wemá keqtábámá íráqôníq uráíye.

⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqtê máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaarác ínoe. ááqibo kemá keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune.

⁸ wemá kanaa uráíye. wemá áqnáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye.

⁹ ítáaro! máqtepaqa ketí átê-wataama abarokác timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokác timá-yimiyana wenáwîqa íma awikáinoe.” téna Îtuma tiráíye.

Yúqtaati Itikáárioti Îtuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápó-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena

tiráiye: “kemá tíwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwîqme ínóe.”

¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa “nói-tupaama Ítumma oyaa umá yirááatenuno?” téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiye.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráíye.

¹² yammá itoraí-óníq-kánáaráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Ítuni iyápó-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana

¹³ Ítuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyímikena tiráíye: “naa márûkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyinaka wenanaaeapaqa okaao.

¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaaó ‘tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?’ timáqtuwena

¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiyiye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tíkákakaaó!” timáqtuweta

¹⁶ kóureta naa márûkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kau-makááye.

¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápó-annagaraqa iráitata

¹⁸ yaareráqá aáwaqa kénaawana Ítu tiráíye: “keráwápíké móra-nakoma ítama táíq umátikanena

wemá kemmá kutarurîq íniye. aáwaqa ketê náina-nakoma mirá-iniye.” titana

¹⁹ yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana

²⁰ Ítu yauwéqma tiráiyé: “eé títaupake kaayapíké móra-nakoma mimórá-táápépíké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe.

²¹ agamátán-áipí Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutarurîq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákaraikakaatati mú mikákáá íráqôniq íne íné.” téna Ítuma tiráiyé.

írêq-oniqa kénaae.

²² aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyé” timátuwena yímikena tiráiyé: “máýáaro! ketúmiye.” téna

²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyé” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana

²⁴ Ítu timá yímikáiyé: “maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikáiyé.

²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kái-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata

²⁶ imá tiréta yúbareta Óríbêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikáiyé.

²⁷ Ítu timá yímikáiyé: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe.

Áánûqtuni agamatán-áípi kėtiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe.

²⁸ kemá tiwáutumatuwainaqa itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana

²⁹ Pítaa tiráiyē: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyāqa kemá íma ayuwéqa kónune.” titana

³⁰ Ítu tiráiyē: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tinaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘mín-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana

³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráiyē: “ímiye! kemá puí-kánáaráqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyē.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyē: “maakáq máraiyo! nunamummá tenáá úne.” tiréna

³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana

³⁴ tiráiyē: “tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. máraiyo! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata

³⁵ waaqókáqá marabí aipaq aguréna aíqa mayánéboana nunamummá tiráiyē:

³⁶ “apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaaráq kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá wárááo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna

³⁷ yawwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyē: “Tááímonio! aú waguráánô?

kímora-abauma íma kanaaráq karáqtuwe máqe-
uraano?

³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma
karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboq
Tááqtaan áama ítánóne. aágoma kaqtó kéimanibo
túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyé.” téna tiráiyé.

³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá
timátuvena

⁴⁰ yauwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq
kétata íma kanaaráq karáqtuwe máqe urétaoata yú
wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéqma timá
ámínon-aimma íma ítaraae.

⁴¹ wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráiyé:
“waguréqa paá wago! áágaaniye. íbêqa aabaúma
umáguraiye, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutarurîq
i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye.

⁴² itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutarurîq
umátíkarai-nakoma kéiyé.” téna tiráiyé.

Îtumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kítitana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-
nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá
waqtáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike
aapínaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq
irááe.

⁴⁴ kutarurîq i-nákómá awaaméqá yímikena
tiráiyé: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma
ánnáma áméro! áwîqmeta yaákare kóoro!” tiráiyé.

⁴⁵ Yúqtaati iréna páátákáá Îtunopaqa kéena kaay-
onébáké ámóqnaraitata

⁴⁶ yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá
yáqtokaae.

47 ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóní ááraramma agáuqtukaiye. ááqaanibo téna

48 Ítuma tiráiyé: “nôraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-arááq-náqá maéqa

49 máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ííkikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!” titata

50 máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae.

51 ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana

52 wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma áítaa umá aónaraae.

53 ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana

54 ááqibo Pítaa Ítun-anaepaqa ayáqtáápike wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátûpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata

55 ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta áítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uraiye.

56 taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kététa káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe.

57 ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe:

58 “wemá tiráitata Ítaraawana tiráiyé: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgementa tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiyana namma tarôq ónúne.” tirááwana

59 yeqtí watáagoma íma móraiq uráiyé.

60 mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkáapimma itó-urena Ítumma aítaa umá aónarena tiráiyé: “wení watáayaba yauwéqma íma kanaaraq timá abarokáq tinónó?” titana

61 Ítuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yauwéqma tiráiyé:

62 “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoé.” téna tiráiyé.

63 mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráiyé: “nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo?”

64 wenamáárîqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nóituyananaq kéitaao?” titata máqtemma yauwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táíq uréna puíno.” tewata

65 tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamíq kéeta tirááe: “náawa

ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwîqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Ítuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiyé.

⁶⁶ Pítaa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá

⁶⁷ Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráiyé: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana

⁶⁸ Pítaa tiráiyé: “ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune.” téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyé.

⁶⁹ anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóní iyápómiye.” titana Pítaa

⁷⁰ “ímiye.” tiráiyé. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikaae: “Kááribake-nakoma máeboaa emá iyápó-annabike mórabi máane.” tewana

⁷¹ Pítaa timá akoqnáá uréna tiráiyé: “ááqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana

⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiye: “kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ánibo ibiqá ôriq umá yakáiyé.

15

Îtuma aítaa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-
monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-
kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa wataá-
wataa timátuweta Îtumma yáqtoqma ánná kúmeta
anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-
nákóní áwîqa Pááíratima ááqibo téna

² Pááíratí Îtumma aítaa umá aónarena tiráíye:
“emá Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma
yabíkáánabono?” titana Îtuma yauwéqma tiráíye:
“téne.” titata

³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe:
“wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráíye.” tewana

⁴ Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiye: “yauwéqma
íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma
kétee.” titana

⁵ Îtuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-
amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráíye.

Îtumma arááq ikamínéta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima
móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye.
wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima
ayúwáitana ánná-naupake kanaaráq ayúbákáitana
kó éwaimiye.

⁷ ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa
Baráábatima máqe-urena anón-aiiqa wemá taíbaq-
wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq
ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uraiye.

8 ááqibo waabámmá áikuteta Pááírati ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana

9 Pááírati ítama yimónaraiye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna

10 uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kététaaboata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata

11 uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatiqtaba kétikaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá

12 Pááírati móragaraqa timá yímikaiye: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nôraq ónúno?” titata

13 waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana

14 Pááírati ítama yimónaraiye: “nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana

15 Pááírati waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbákaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikaiye: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááírati tiráiyé.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

16 timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwîqmeta

kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta

17 tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábíq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Îtuni aqñókáqá abákareta

18 paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta

19 oótátánápó aqñókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúmá ayéta kaayoné umáketa

20 ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Îtumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

21 kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwîqa Tááiimoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiiboámá wemá yópáké kéitata yemá Îtuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiye.

22 Îtumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóní áwîqa Kórákóta-anue. áwîkoni áaimma aqñón-ayaatapare.

23 mibáqá iréta wááeni-nomma yaagóní anókáráq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

24 ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáíkaaq umá uréta aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá mataáe.

25 ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéuitata ikákaae.

26 yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyē: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata

27 ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánurapaq maréta urááe.

28 ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyē: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine.

29 yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamáárîq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínâq óne

30 ááqibo yaaraké enamáárîq kumuwo! enamáárîq kuméma ípuinone.” tewata

31 keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamáárîq íma kanaarâq áwâqnaa éna miráipoana puíniye.

32 ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegáráqá yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Ítuma pukáiyē.

33 ááqibo wágáama aabaúmá aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraiye.

34 aabaú má kaumoráq kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyē: “Érói, Érói, arááma tebakátáni?” téna wenáabike mirá kētiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata

35 tébakaqa máqeo-kayukama ítareta tirááē: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana

36 móra-nakoma uyaaté iréna parubaru-wánnáámá ikaa-q-nókáráqá yátaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyē: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana

37 Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyē.

38 pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamáárîq aúkápíke kabááqma yakákuraiye.

39 ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyē: “árainē. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uraiye!” téna tiráiyē.

40 ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yêmitiyaa Yótéti anóaratama máqe-ureta

41 Kááriribaqa yemá Ítuni anaaé waqmé kēweta áwâqnaa urááē. taíbaq-kaqon-noinima Ítugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uraaē.

Ítuma uqtamákaraaē.

42 ááqibo aabaú má karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótêbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá

káánítôre uyátárai-naqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé.

⁴³ mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatîq íma uréna Ítuni arááq-ayabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tíminaq mó-uqtamakaano.” titana

⁴⁴ Pááíрати аúyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyó?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna

⁴⁵ Pááíрати iyánáaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye: “kanaaráqíye. arááq-auma mayaaó.” titana

⁴⁶ Yótêbi kateko-wánnáámá meyanîq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabi atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muriákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata

⁴⁷ Máriaa Mááatariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraiapaqa aónaraaye.

16

pukáipike itó-uraiqtabama

¹ Tabaatimá ánatagitata Máriaa Mááatariniyaa Máriaa Yêmitini anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma pérakaneta mataáé.

² Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákarapaqa kóureta

³ kégoeta wataá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?”

4 anón-oqtapoana ummaa yánitata tirááe. kététa ko aónaamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae.

5 miráitata muríyánóbáqá péketa aónááyama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráíye:

6 “táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máíye. uqtamá káraapaqa aónaaro!

7 ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! ‘Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqñáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.’ ” téna tiráíye.

8 aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiye.

9 Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqñáabaqa Máriaa Máátarininopaqa iráíye. naayóbáqá min-íníkóní arunóbáké abapaké kaayaq-kútí-áágómá Ítuma waqtukáíye. ááqibo iráitana aónarena

10 Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena

11 timá yímiqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

12 anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta

13 yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

14 ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiye. yemá irupí íkéteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkétaawanaboana áá yiwááguraiye.

15 wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-timayimero!

16 máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyaqa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune.

17 aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana

18 puí-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá naínama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyé.

Áánûqtuma kawáá kéí-marukaq Ítuma utáiyé.

19 timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéí-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata

20 wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

áugen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long
tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0cfeeb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84